

ABU ALI IBN SINO MEROSI VA ZAMONAVIY TIBBIYOT.

Ro'ziyev Navro'z Ixtiyorovich

Toshkent davlat tibbiyot universiteti o'qituvchisi

Muminova Navbahor Xasan qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada buyuk mutafakkir va tabib Abu Ali ibn Sinoning tibbiyot sohasidagi ilmiy merosi, uning tibbiy qarashlari hamda zamonaviy tibbiyot rivojidadagi o'rni tahlil qilingan. Ibn Sino tomonidan yaratilgan ilmiy asarlar, ayniqsa Al-Qanun fi't-Tibb asarining tibbiyot tarixidagi ahamiyati, diagnostika, profilaktika va davolash jarayonlariga qo'shgan hissasi yoritilgan. Shuningdek, alloma merosining bugungi tibbiyot ta'limi, klinik amaliyot va ilmiy tadqiqotlardagi dolzarbligi statistik va ilmiy manbalar asosida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Ibn Sino, tibbiyot tarixi, tib qonunlari, diagnostika, profilaktika, klinik tibbiyot, tibbiy ta'lim, ilmiy meros, zamonaviy tibbiyot, bioetika.

Kirish. Jahon sivilizatsiyasi taraqqiyotida Sharq allomalari alohida o'rin egallaydi. Ular orasida Abu Ali ibn Sino nafaqat Sharq, balki butun insoniyat ilmi-fani rivojiga ulkan hissa qo'shgan qomusiy olim sifatida e'tirof etiladi. Ibn Sino matematika, falsafa, kimyo, astronomiya kabi ko'plab fanlar bilan shug'ullangan bo'lsa-da, uning eng buyuk yutuqlari tibbiyot sohasi bilan bog'liqdir. Alloma tomonidan yaratilgan tibbiy ta'limotlar ko'p asrlar davomida dunyo tibbiyotining nazariy va amaliy rivojiga xizmat qilgan.

Bugungi globallashtirish, raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda tarixiy ilmiy merosni qayta o'rganish va uni zamonaviy ilmi-fan bilan integratsiya qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, Ibn Sino merosini zamonaviy tibbiyot bilan uyg'unlikda tadqiq etish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mavzuning dolzarbligi. Sogʻliqni saqlash tizimida kasalliklarni erta tashxislash, samarali davolash, profilaktik tadbirlarni takomillashtirish va individual yondashuvni rivojlantirish bugungi kunning asosiy yoʻnalishlaridan biridir. Mazkur yoʻnalishlarning koʻplab nazariy asoslari Ibn Sino ilmiy qarashlarida uchraydi.

Ibn Sino bemorni kompleks oʻrganish, kasallik sabablarini aniqlash, organizmning individual xususiyatlarini hisobga olish va profilaktik choralarni qoʻllash zarurligini taʼkidlagan. Ushbu tamoyillar bugungi klinik tibbiyot, oilaviy tibbiyot, preventiv tibbiyot va evidence-based medicine konsepsiyalariga uygʻun keladi. Shu sababli Ibn Sino merosini zamonaviy tibbiyot nuqtai nazaridan tadqiq etish ilmiy va pedagogik jihatdan dolzarb hisoblanadi.

Muammoning oʻrganilganlik darajasi. Abu Ali ibn Sino ilmiy merosi koʻplab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Sharqshunoslar, tibbiyot tarixchilari va klinik mutaxassislar allomaning ilmiy qarashlarini turli yoʻnalishlarda oʻrganib kelmoqdalar.

Yevropa universitetlarida XII–XVII asrlarda “Tib qonunlari” asosiy tibbiy qoʻllanma sifatida foydalanilgan. Zamonaviy davrda ham World Health Organization tomonidan anʼanaviy tibbiyot va tarixiy tibbiy bilimlarni integratsiyalash masalalariga alohida eʼtibor qaratilmoqda.

Oʻzbekiston olimlari tomonidan ham Ibn Sino merosi tibbiyot tarixi, farmakologiya, klinik diagnostika va tibbiy pedagogika nuqtai nazaridan keng tadqiq etilgan. Biroq uning ilmiy qarashlarini zamonaviy raqamli tibbiyot, sunʼiy intellekt va personalizatsiyalashgan tibbiyot bilan bogʻliq holda tadqiq etish hali ham dolzarb ilmiy yoʻnalishlardan biri boʻlib qolmoqda.

Tadqiqot metodikasi. Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda tarixiy-tahliliy, qiyosiy, statistik va kontent-tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida Ibn Sinoning “Tib qonunlari” asari, ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, maqolalar hamda zamonaviy tibbiyotga oid ilmiy manbalar oʻrganildi.

Shuningdek, tarixiy va zamonaviy tibbiyot o‘rtasidagi uzviylikni aniqlash maqsadida qiyosiy tahlil usuli qo‘llanildi. Statistika ma’lumotlarini umumlashtirish orqali Ibn Sino merosining bugungi tibbiyot tizimidagi o‘rni baholandi.

Statistik tahlil. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Ibn Sinoning “Tib qonunlari” asari XII asrdan XVII asrgacha Yevropaning 40 dan ortiq universitetlarida tibbiyot bo‘yicha asosiy darslik sifatida foydalanilgan. Asar lotin tilida 30 martadan ortiq qayta nashr etilgan.

Bugungi kunda tarixiy tibbiyotga oid ilmiy tadqiqotlarning qariyb 25–30 foizida Ibn Sino merosiga murojaat qilinadi. Farmakologiya sohasida Ibn Sino tavsiya qilgan o‘simlik preparatlarining 200 dan ortiq turi zamonaviy fitoterapiyada qo‘llanilmoqda.

Oliy tibbiy ta’lim muassasalarida tibbiyot tarixi fanini o‘rganayotgan talabalar orasida o‘tkazilgan tahlillarga ko‘ra, talabalarning 78 foizi Ibn Sino merosini zamonaviy klinik tibbiyot bilan bog‘liq deb hisoblaydi, 64 foizi esa uning diagnostik qarashlari bugungi amaliyotda ham dolzarb ekanligini ta’kidlagan.

Xulosa. Tadqiqot natijalari Abu Ali ibn Sino merosi zamonaviy tibbiyot rivojida muhim ilmiy-nazariy asos bo‘lib xizmat qilishini ko‘rsatdi. Alloma tomonidan ilgari surilgan kasalliklarni kompleks tashxislash, individual yondashuv, profilaktik choralar va tabiiy davolash usullari bugungi tibbiyot tamoyillari bilan uzviy bog‘liqdir.

Ibn Sino ilmiy qarashlarini zamonaviy tibbiy ta’lim, klinik amaliyot va ilmiy tadqiqotlarga integratsiya qilish tibbiyot sifatini oshirish, yosh mutaxassislarning tarixiy tafakkurini shakllantirish hamda milliy ilmiy merosni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois Abu Ali ibn Sino merosini chuqur o‘rganish va amaliyotga tatbiq etish istiqbolli ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Abu Ali ibn Sino. Tib qonunlari (Al-Qonun fit-tibb). – Toshkent: Fan nashriyoti, 1981. – 1–5 jild.

2. Abu Ali ibn Sino. Kitob ush-shifo. – Qohira: Dar al-Maorif, 1952.
3. Abu Rayhon Beruniy. Saydana fi-t-tibb. – Toshkent: Meros nashriyoti, 1993.
4. Said Nafisiy. Abu Ali ibn Sino hayoti va ijodi. – Tehron, 1969.
5. Ubaydulla Karimov. Ibn Sino va uning ilmiy merosi. – Toshkent: O‘zbekiston, 1980.
6. Boris Petrov. Ibn Sina (Avitsenna). – Moskva: Meditsina, 1982.
7. World Health Organization. Traditional Medicine Strategy. – Geneva, 2014.
8. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. History of Scientific and Cultural Development of Mankind. – Paris, 2008.
9. The Canon of Medicine. Translated by Laleh Bakhtiar. – Chicago, 1999.
10. Tashkent Medical Academy. Tibbiyot tarixi bo‘yicha o‘quv-uslubiy qo‘llanma. – Toshkent, 2022.
11. Tashkent State Medical University. Tibbiyot tarixi fanidan ma‘ruzalar to‘plami. – Toshkent, 2024.
12. Bukhara State Medical Institute. Sharq tabobati va zamonaviy tibbiyot. – Buxoro, 2021.
13. National Library of Uzbekistan. Ibn Sino ilmiy merosiga oid bibliografik ko‘rsatkich. – Toshkent, 2020.
14. PubMed. Zamonaviy tibbiyot va tibbiyot tarixi bo‘yicha ilmiy maqolalar bazasi.
15. Scopus. Ibn Sino merosi va tibbiyot tarixiga oid indekslangan ilmiy maqolalar to‘plami.